

HRVOJE MESIĆ – TIN UŽAR

"NA DIKU I KORIST MILOME NAŠEM RODU I DOMU": PUBLICISTIČKI OPUS RUDOLFA FRANJINA MAGJERA

Hrvoje Mesić
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Ulica kralja Petra Svačića 1/f
HR 31000 Osijek
hrvoje.mesic35@gmail.com

UDK: 821.163.42.09Magjer, R. F.
Izvorni znanstveni članak
Ur.: 2024-10-28

Tin Užar
Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku
Ulica kralja Petra Svačića 1/f
HR 31000 Osijek
tin.uzar@gmail.com

U radu se, na temelju građe Državnog arhiva u Osijeku, analizira publicistički opus osječkog književnika i pedagoga Rudolfa Franjina Magjera (1884. – 1954.).

Njegov primarni interes za književnost oblikovao se u kućnom okruženju, a nakon završetka učiteljske škole radio je kao učitelj u Šljivoševcima i Valpovu, nastavnik u osječkoj kraljevskoj vježbaonici te školski nadzornik u Građanskoj školi u Osijeku. Istovremeno se intenzivno bavio književnim radom, objavljujući zbirke poezije i kratke proze zavičajnoga karaktera, čime je s vremenom postao jedna od ključnih figura osječke književne scene u prvoj polovici 20. stoljeća. Zbirke djela namijenjene djeci i mladima otkrivaju Magjerov pedagoški potencijal obogaćen literarnim i estetskim iskustvom. Također, bio je jedan od osnivača i predsjednika Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku.

Raščlambom i evaluacijom njegovog publicističkog opusa, koji obuhvaća kritičke i pregledne tekstove, polemike i portrete znamenitih osoba, uočavaju se prepoznatljivi uzorci autorova diskursa. Primjećuju se razlike u kvantiteti, vrsti i stručnoj razini sadržaja, stupnju argumentacije, uvjerljivosti faktografije te balansiranju između subjektivnosti i objektivnosti.

Temeljni cilj ovog rada je tematski i žanrovski klasificirati Magjerov publicistički opus, istražujući stručnost i dosljednost u promicanju njegovih društveno-političkih i umjetničkih stavova. Svrha je rada odrediti Magjerov doprinos promicanju hrvatskog jezika i književnosti te oblikovanju čitateljske publike u Osijeku i Slavoniji.

Rezultati istraživanja otkrivaju da se Magjer ne koristi stručnim metajezikom, što njegove tekstove čini pristupačnima široj čitateljskoj publici. Međutim, to istovremeno ukazuje na njegovu ograničenu sposobnost da unutar hrvatske književne scene s početka 20. stoljeća progovori autoritativno i stručno.

Ključne riječi: Rudolfo Franjin Magjer, književnost, publicistika, kritika, recepcija

Uvod: točka(ne)dovršenosti

Rudolfo Franjin Magjer smatra se jednom od ključnih figura osječke književne scene u prvoj polovici 20. stoljeća, prvenstveno zbog njegove uloge u osnivanju i vodstvu Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku¹, ali i zbog njegovih književnih i publicističkih nastojanja. Njegov književni rad relativno je dobro poznat², no njegov publicistički opus dosad nije bio iscrpno istražen.

Publicistički stil, prema Siliću, predstavlja najsloženiji funkcionalni stil hrvatskoga standardnog jezika, koji se realizira u govornom i pisanom mediju. Tim stilom služe se novinari i publicisti koji pišu za dnevne i periodične novine, časopise i druge tiskovine. Opće funkcije takvih medija su informativne, propagandne, popularizatorske, prosvjetiteljske, agitativne, pedagoške i zabavne prirode. Cilj im je obavještavati o aktualnim zbivanjima, širiti znanja o društvu, kulturi, politici i vjeri, motivirati ljude za društvenu aktivnost te prosvjeđivati, poučavati, odgajati i zabavljati.³

Rad će, kao nedostajući dio slagalice stvaralaštva, kroz tematsku i žanrovsku analizu publicističkih tekstova, pokušati objektivno procijeniti doprinos Rudolfa Franjina Magjera u kontekstu njegovog utjecaja na kulturno-umjetnički razvoj Osijeka, Slavonije, pa i šire.

Izvori korišteni u ovom radu temelje se na arhivskoj građi osobnog fonda HR-DAOS-485 *Magjer Rudolf Franjo*, pohranjenoj u Državnom arhivu u Osijeku.⁴ Navedeni su tekstovi objavljeni u sljedećim listovima: *Dom i svijet*, *Hrvatska*, *Narodna obrana*, *Hrvatska obrana*, *Hrvatski narod*, *Jug*, *Narodne novine* i *Novosti*.⁵ Tekstovi će žanrovski biti podijeljeni na kritičke i pregledne tekstove (24), polemike o književnosti (4) te portrete o znamenitim osobama (11).

¹ S. BJEDOV, 2013.

² Godine 2014. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek pokrenula je projekt digitalizacije pod nazivom *Književna baština Rudolfa Franjina Magjera*, kao doprinos Hrvatskoj kulturnoj baštini, nacionalnom projektu digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture RH-a. Projekt obuhvaća život i djelo, materijale i fotografije R. F. Magjera. Životopis Rudolfa Franjina Magjera, u kontekstu djelovanja Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku (1909. – 1941.), u obliku mikroskopičnog eseja, napisao je Siniša Bjedov.

³ J. SILIĆ, 2006, 75–77.

⁴ U Nacionalnom arhivskom informacijskom sustavu za fond R. F. Magjera upisano je da je gradivo u Arhiv preuzeto 21. listopada 1969. godine od Matilde ud. Magjer, udove Zlatibora Magjera, sina književnika R. F. Magjera. Fond se sastoji prvenstveno od njegove osobne dokumentacije koju čine osobnici, svjedodžbe, ugovori, isprave, parnice) i njegovih radova.

⁵ Objavljeni publicistički tekstovi sačuvani su kao novinski izresci u arhivskoj građi osobnog fonda Rudolfa Franjina Magjera.

Izvori za kritičke i pregledne tekstove uključuju sljedeće naslove: *Zabavna večer* (*Narodna obrana*, 6. rujna 1902.), *Ovdašnja hrvatska društva i novčani darovi* (*Narodna obrana*, 6. listopada 1911.), *Hrvatska lirika pred stranim svijetom* (*Narodna obrana*, 9. svibnja 1911.), *Za hrvatsku knjigu* (*Jug*, sine anno, br. 4, str. 114–115), *Portret biskupa dra Angjelka Voršaka* (*Narodna obrana*, 10. srpnja 1911.), *Madžar i vila* (*Narodna obrana*, 22. srpnja 1911.), *Uredjenje Gajevog trga* (*Narodna obrana*, 4. listopada 1911.), *Povodom izdanja "Matice hrvatske" za god. 1911.* (*Narodna obrana*, 3. siječnja 1912.), *Gajev trg i u njegovo uredjenje* (*Narodna obrana*, 25. srpnja 1911.), *Osiek i hrvatstvo* (*Hrvatska*, 25. srpnja 1913.), *"Hrvatski pokret" i kulturna nastojanja* (*Hrvatska*, 30. svibnja 1912.), *Iz najnovije hrvatske omladinske književnosti* (*Hrvatska*, 25., 27., 28., 29. i 30. kolovoza 1913.), *Gradski izbori u Osieku i činovništvo* (*Hrvatska*, 13. listopada 1913.), *Hrvatska sokolska slava u Osieku* (*Hrvatska*, 4. lipnja 1919.), *Naslovi knjiga u hrvatskoj književnosti* (*Hrvatski narod*, 11. prosinca 1943.), *Hrvatski izdavački bibliografski zavod* (*Hrvatski narod*, 6. studenog 1944.), *Umjetnost u godini 1908.* (*Narodna obrana*, 14. siječnja 1909.), *Iz hrvatske omladinske književnosti* (*Narodna obrana*, 12. prosinca 1908.), *Izveštaj odbora za štampu i propagandu saveza nastavnika(ca) građanskih škola Kraljevine Jugoslavije u Beogradu* (*Novosti*, 25. lipnja 1931.), *Štivo za mladež* (*Narodne novine*, 12. siječnja 1908.), *Najnovija hrvatska omladinska književnost* (*Hrvatska*, 27. ožujka 1914.), *Silvije Strahimir Kranjčević kao dječiji pjesnik i pisac* (*Narodna obrana*, 26. listopada 1908.), *Uzgoj rodoljuba* (*Narodna obrana*, 27. svibnja 1908.), *Hrvatsko-slovenačka i srpska himna* (*Dom i svijet*, br. 5, 1920., str. 1–4.).

Izvori za polemike su: *"Književnik" pred sudom* (*Narodna obrana*, 2. svibnja 1914.), *Zanovijetanja u "Die Drau"* (*Narodna obrana*, 14. kolovoza 1911.), *"Savremenikova" neknjiževnost* (*Hrvatska*, 4. kolovoza 1913.), *Kompetentnom "kritičaru"* (*Hrvatska*, 8. kolovoza 1913.).

Izvori za portrete o znamenitim osobama uključuju: *Smrt dra D. Neumana* (*Narodna obrana*, 15. travnja 1914.), *Dekoratívni slikar g. Dragutin Inkiostri* (*Narodna obrana*, 8. lipnja 1911.), *Hrvatski slikar g. Vladimir Becić* (*Narodna obrana*, 15. lipnja 1911.), *Josipa pl. Glembay* (*Narodna obrana*, 17. lipnja 1911.), *Dvadeset i pet godišnjica službovanja Ferde Raušenbergera* (*Narodna obrana*, 7. kolovoza 1911.), *U atelieru Dragana Melkusa* (*Hrvatska*, 12. ožujka 1912.), *U slikarskoj radionici Dragana Renarića u Vukovaru* (*Hrvatska obrana*, 18. siječnja 1920.), *Povodom kolektivne izložbe slika Slavka Tomerlina* (*Hrvatska obrana*, 12. prosinca 1919.), *Jedna dvadeset i petogodišnjica književnikovanja* (*Hrvatska*, 24. lipnja 1919.), *Povodom sveučilišnog predavanja dra. Bazale u*

Osijeku (Hrvatska, 16. prosinca 1918.), *O Vladimiru Nazoru* (Narodna obrana, 25. listopada 1913.).

Taj bogat opus pruža uvid u široku tematiku Magjerovih publicističkih tekstova, kao i njegov doprinos kulturnoj sceni Osijeka i šireg slavonskog prostora u prvoj polovini 20. stoljeća.

Rudolfo Franjin Magjer: biografski podaci

Kako bi se pristupilo objektivnoj analizi Magjerovog publicističkog opusa, potrebno je pružiti pregled autorova života i stvaralaštva u obliku narativnog prikaza.

Rudolfo Franjin Magjer, pjesnik, pripovjedač, publicist i kulturni djelatnik, rođen je 1884. godine u Zemunu. Osnovnu i srednju školu završio je u Osijeku, a nakon učiteljske škole od 1903. godine radi kao učitelj u Šljivoševcima i Valpovu.⁶ Kako u svojoj studiji navodi Božičević, "Magjer je vrlo napredan kao učitelj, pristaša je škole rada, a napose samorada, što dosta originalno primjenjuje u svome odgojno-obrazovnom djelovanju".⁷ Svoja djela objavljivao je pod nekoliko pseudonima: *čika Ruda*, *Zemunski*, *-r*, *RFM*, *Criticus*.⁸ S razvojem svoje književne i pedagoške reputacije, krajem 1907. godine postao je nastavnik u osječkoj kraljevskoj vježbaonici, a 1908. godine položio je ispit za građanske škole. Na tom radnom mjestu ostao je do 1920. godine.⁹ Te iste godine počinje uređivati najstariji osječki hrvatski list, ilustrirani polumjesečnik za kulturno-prosvjetnu smotru *Vjesnik za prosvjetu i za upravu*. Bio je i urednik književno-umjetničkog zbornika *Mi* (1909. – 1910.), *Književnog priloga* (1910. – 1915.) te almanaha i kalendara *Jeka od Osijeka* (1918. – 1923.). Bio je član Matice hrvatske, dopisnik Hrvatskog pedagoškog zbora u Zagrebu, suradnik brojnih hrvatskih listova i časopisa te jedan od osnivača i predsjednik Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku.¹⁰ Od 1921. do 1927. obnašao je dužnost izvjestitelja za organizaciju narodnog prosvjeđivanja u osječkoj oblasti, a nakon toga djelovao je kao školski nadzornik u Građanskoj školi u Osijeku, sve do umirovljenja tijekom Drugog svjetskog rata. Preminuo je 1954. godine u Osijeku.

---

⁶ R. F. MAGJER, 1994, 154.

⁷ M. BOŽIČEVIĆ, 1979, 3.

⁸ S. BJEDOV, 2016, 109.

⁹ M. BOŽIČEVIĆ, 1979, 6.

¹⁰ V. BREŠIĆ, 1996, 57.

Godine 1905. pojavio se s prvom autorskom zbirkom poezije *Porivi*, ulazeći u modernistički poetski krug kojim preferira lirska pjesma i novela. Njegove su pjesme podijeljene u različite tematske cikluse (domoljubne, erotske, pejzažne, intimne, intelektualne), predstavljajući težnju za otkrivanjem novih umjetničkih poriva, novih zvukova, riječi i slika. Magjerove zbirke pjesama (*Porivi*, *Novi zvuci*, *Moj put*, *Erotika* te *Pjesme iz osame*) zapisi su u kojima se očituje energija hrvatskog duha te sklonost narodnom izrazu koji naglašava njegovu pripadnost slavonskoj književnoj baštini.¹¹ Svojim stihovima Magjer nastoji ukazati na to da je potraga za ljudskom egzistencijom zapravo neprekidna potraga za otkrivanjem vlastitih unutarnjih demona, dok je svijest o prolaznosti stalni motiv njegovog poetskog izraza.¹²

Kao dobar promatrač s izrazitim osjećajem za nijanse i detalje, uspješno ih prenosi u stihove. Ipak, njegova poezija rijetko nadilazi vrijeme i prostor u kojem je nastala, zbog čega je danas istu teže čitati i doživljavati.¹³ Obradujući slavonsko selo u svojim proznim tekstovima, Magjer pokazuje socijalnu osjetljivost te vjerno prenosi autentičnost života u Slavoniji. Svoju prvu knjigu novela i pripovijedaka *Zapisci sa sela*, koja opisuje život Šljivoševčana, objavio je 1907. godine, a autor je i sljedećih zbirki: *Sa slavonske ravni*, *Iz naših sela*, *Bez ljubavi*, *Crveni krst* te *Kolosijek i staroputine*. Ovi su ciklusi pripovijedaka "fragmentarni zapisi narodne životne istine koja svojim duhom, temperamentom, praznovjermem i zdravim humorom zrcali vitalnost slavonskoga bića."¹⁴ Radnja u tim djelima nije postupno razvijana, već se posebna pozornost usmjerava na opisivanje narodnih običaja, uz elemente didaktičnosti, dok psihološka slojevitost likova ostaje u pozadini.

Poučni karakter Magjerove književnosti posebno je evidentan u njegovim djelima namijenjenim djeci i mladima. Ta djela, napisana jednostavnim stilom i s različitim tematskim i žanrovskim pristupima (pjesme, zagonetke, priče, aforizmi, crtice, novele), otkrivaju njegovo poznavanje dječje psihologije. Magjer je, također, priređivač antologije hrvatske književnosti za djecu i mlade iz 1906. godine, naslovljene *U pjesmi i priči*.¹⁵

Posebno mjesto u djelovanju Rudolfa Franjina Magjera zauzima njegov rad na prikupljanju biografija književnika, članova Kluba hrvatskih književnika i umjetnika te drugih javnih djelatnika. Skupljao je biografije i fotografije s

¹¹ R. F. MAGJER, 1994, 150.

¹² G. REM, 2002, 229.

¹³ S. BJEDOV, 2016, 109.

¹⁴ H. SABLJIĆ TOMIĆ – G. REM, 2003, 211.

¹⁵ H. SABLJIĆ TOMIĆ – G. REM, 2003, 212.

namjerom izdavanja leksikona, koji bi obuhvatio podatke o većini javnih radnika s područja Osijeka, bez obzira na vrijeme njihova djelovanja. Prema dostupnim podacima, Magjer je prikupio sedamdeset pet biografija članova Kluba, koje su pohranjene u njegovoj ostavštini u Državnom arhivu u Osijeku.¹⁶ Osim toga, pripremio je građu za izdavanje *Antologije suvremenih hrvatskih pripovjedača* i *Antologije suvremenih hrvatskih pjesnika iz Slavonije i Srijema*, što je također evidentirano u njegovoj ostavštini.¹⁷ Kao autor kulturnih tekstova s naglaskom na slavonski zavičajni prostor, Magjer je djelovao intenzivno i razgranato. Međutim, kako tvrdi Goran Rem, "ne daje značajniji estetski prilog dinamici promjena ukupne hrvatske književnosti."¹⁸

Criticus o kritici: tekstovi o književnosti i "ostali" tekstovi

Na žanrovskoj se razini, kao što je već napomenuto, Magjerovi publicistički tekstovi mogu podijeliti na kritičke i pregledne tekstove, polemike te portrete o znamenitim osobama. Unutar žanra kritike, razmotrit će se uloga tih tekstova (24) u promicanju hrvatske literature i jezika, kao i njihova uloga u kreiranju čitateljske publike i kritičkog mišljenja u Osijeku i Slavoniji. Kriteriji analize uključuju argumentiranost, stupanj subjektivnosti te uvjerljivost faktografije. Tematski, Magjerov publicistički korpus obuhvaća rasprave o književnosti, slikarstvu, glazbi, kulturno-umjetničkim, prosvjetno-didaktičkim i društveno-političkim pitanjima. Procijenit će se i važnost tih tekstova u formiranju kulturno-umjetničkih procesa u Hrvatskoj, uvjerljivost u prikazivanju društveno-političkog i kulturnog konteksta, kao i Magjerova stručnost i dosljednost u provođenju vlastitih društveno-političkih stavova te umjetničkih, a osobito književnih afiniteta i nazora.

Kada je riječ o kvantitativnoj analizi tematske podjele Magjerovih kritičkih i preglednih tekstova, književnost, kao jedno od njegovih glavnih profesionalnih i osobnih interesa, dominira unutar tog korpusa. Međutim, Magjerovi književno-kritički tekstovi ne mogu se smatrati književnom kritikom u užem smislu, već ih valja promatrati kao tekstove u kojima iznosi razgranata, često nedovoljno argumentirana mišljenja o ključnim kulturno-umjetničkim pitanjima svog vremena. U Magjerovim prosudbama vidljive su varijacije u razini argumentiranosti. Dok se u ranijim tekstovima njegove slabosti i određena

---

¹⁶ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo (osobni arhivski fond).

¹⁷ S. BJEDOV, 2016, 116.

¹⁸ G. REM, 2002, 232.

nestručnost mogu pripisati mladenačkom sazrijevanju kao kritičara, u kasnijim se radovima te nedostatke više ne može opravdati. Zbog toga Magjer ponekad ostavlja dojam laika u području književne kritike, a poneki njegovi komentari mogu se smatrati i neprimjerenima. S druge strane, argumentirana obrazloženja prosudbi, koja su temelj suvremene kritike, rijetko se pojavljuju u njegovim tekstovima. Njegova procjena često je subjektivna, temeljena na osobnim stavovima i životnom iskustvu, što ga stavlja u kreativnu poziciju prema vlastitim sudovima.¹⁹ Međutim, ta subjektivnost ne bi smjela biti povezana s ishitrenim i neobrazloženim sudovima²⁰ koji se prečesto pojavljuju u Magjerovim kritičkim tekstovima. Njegove procjene često su vođene emocionalnim doživljajem i vlastitim afinitetima, pri čemu autoritativno nameće svoje mišljenje čitateljima, slično stavovima Društva hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku, gdje je dugo godina bio tajnik i predsjednik. Ipak, u Magjerovim se tekstovima, također, očituje dosljednost u provođenju vlastitih književnih i umjetničkih principa. Budući da njegova prosudba u velikoj mjeri ovisi o nizu čimbenika, prema Banuovom tumačenju "kritike izvana"²¹, ona se može okarakterizirati kao pretjerano subjektivna. Prilikom prosudbe različitih stavova i mišljenja o važnim kulturno-umjetničkim pitanjima, faktografska mu je točnost prilično važna te se može ustanoviti utemeljenom.

U književno-kritičkom tekstu *Hrvatska lirika pred stranim svijetom*, Magjer se osvrće na članak Mavra Špicera objavljen u bečkom listu *Slavischas Tagblatt*. Špicеров članak donosi pregled hrvatske lirike od vremena Marka Marulića do početka 20. stoljeća. Magjer iznosi pozitivnu ocjenu Špicerova rada, ali prema njemu pristupa subjektivno, bez oslanjanja na tadašnje uvriježene stavove hrvatske književne scene. Braneći Špicеров članak od kritičara koji mu zamjeraju što nije spomenuo hrvatske književnike poput Vidrića, Domjanića, Nazora, Tresića, Kranjčevića i Nikolića, Magjer komentira: "Zašto nije spomenuo prije navedene književnike, to je stvar Špicerova, koji možda kani drugom zгодom o njima progovoriti."²²

U tekstu "*Hrvatski pokret*" i *kulturna nastojanja*, Magjer se bavi ključnim pitanjima svog rada, među kojima je posebno istaknut Klub hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku. U tom tekstu Magjer iznosi prilično argumentiranu, ali

¹⁹ S. PETROVIĆ, 1972, 321.

²⁰ S. PETROVIĆ, 1972, 46.

²¹ G. BANU, 1986, 5.

²² HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, *Hrvatska lirika pred stranim svijetom* (*Narodna obrana*, 9. svibnja 1911.)

i tendencioznu procjenu rada kluba, dajući mu veliku važnost u promicanju hrvatske književnosti i jezika te u kreiranju čitateljske publike i kritičkog mišljenja u Slavoniji i Hrvatskoj. To se ističe kao jedna od karakteristika Magjerova diskursa: "Jer Klub, osim što je mnogo knjiga besplatno razdielio i pribavio za razne čitaonice, knjižnice, siromašnim djacima i književnicima, sam kao povjerenik Matice Hrvatske povećao broj članova prinosnika, zaveo je proslavu Narodnoga blagdana u Osijeku i održao preko 25 literarno-zabavnih posielia sa isto toliko predavanja, deklamacija, glasbenih pieca itd. Održao je i Vrazovu, Vojnovićevu, Kranjčevićevu i Kuhačevu proslavu, podigao spomen-ploču Kuhaču, uznastojao oko promjene naziva ulica u Osijeku, a da i ne spominjem, koliko je išao na ruku mnogim i mnogim književnicima, kad se radilo bud o ocjenjivanju ili razturivanju djela i drugo."²³ Navedeni citat ujedno je dokaz Magjerova novinarskog dokumentarističkog stila i uvjerljivosti faktografije, koja je u većini njegovih publicističkih tekstova u prvom planu.

S druge strane, u književno-kritičkom tekstu *Madžar i vila*, Magjer neargumentirano iznosi pozitivan vrijednosni sud o pjesniku Ivanu J. Miloviću i njegovoj pjesmi *Madžar i vila*: "Uz više knjiga izdao je nedavno knjižicu *Izabrane pjesme*, u kojoj pjeva narodne junake i događaje, pa uz ino i zanimljivu pjesmu *Madžar i vila*, koju prenosimo radi ljepote narodne dikcije i aktualnoga sadržaja."²⁴ Magjer se, također, ozbiljno posvećuje stvaranju hrvatske čitateljske publike na narodnom jeziku, što smatra jednim od svojih ključnih zadataka: "Zagrebačka i osječka *Pučka prosvjeta* dobro bi učinila, da Milovića uzme ne samo za svojega suradnika, već i da prikupi od njegovih knjiga, koje će narodu biti dobro i razumljivo štivo, kakvih hrvatska knjiga nema baš na pretek!"²⁵ Nadalje, pristupajući naslovima književnih djela, Magjer piše kritički tekst *Naslovi knjiga u hrvatskoj književnosti* koji se, kako tumači Bjedov, može smatrati "samoreklamerstvom"²⁶, budući da je zbirku svojih novela *Sa slavonske ravni* izdao 1913. godine, dok su Rudolf Maldini i Marija Jurić Zagorka svoja djela sličnoga naziva (*Iz slavonske ravni* i *Vitez slavonske ravni*) objavili nakon Magjera.

Uvjerljivost i primjerenost konteksta u kojem Magjer uklapa književno-kritički sadržaj ovisi o njegovom znanju i iskustvu.²⁷ U određenim publicističkim

²³ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, "Hrvatski pokret" i kulturna nastojanja (*Hrvatska*, 30. svibnja 1912.)

²⁴ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, *Madžar i vila* (*Narodna obrana*, 22. srpnja 1911.)

²⁵ Ibid.

²⁶ S. BJEDOV, 2016, 119.

²⁷ S. PETROVIĆ, 1972, 46.

tekstovima Magjer se usredotočuje na povijesnu, društveno-političku i kulturno-umjetničku pozadinu teme, ali rijetko prikazuje književno-stilske okolnosti koje ih uvjetuju. Primjerice, u tekstu *Povodom izdanja Matice Hrvatske za god. 1911.*, Magjer dokumentaristički prikazuje povijesnu i kulturno-umjetničku pozadinu osnivanja Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku: "Kad je prije dvije godine utanačeno zajedničkom izjavom primirje, zapravo kraj borbi između starih i mladih, odnosno Matice Hrvatske i Društva Hrvatskih Književnika u Zagrebu, u isto vrijeme osnovan je u Osijeku Klub Hrvatskih književnika."²⁸ Nasuprot tome, književno-kritički tekst *Hrvatski pokret i kulturna nastojanja* donosi društveno-politički kontekst koji, prema Magjeru, nepravedno potiskuje kulturno-umjetničke aspekte: "Dobro se netko potužio na pristranost našega novinstva, kad se radi o hrvatskoj kulturi. Donašaju se čitavi stupci o balkanskom ratu, raznim sitnim događanjima, senzacionalnim pustolovinama i drugo, a kad valja kazati koju o kulturnom radu naših javnih radnika ili društva, onda su svakom puna usta... kritike."²⁹ Magjerov literarni nagon sprječava ga da se prema kontekstu postavi potpuno objektivno, pa često stvara kontekst na stvaralački slobodan način. Prilikom opisivanja života kulturnog doprinosa autora o kojima govori, Magjer uspostavlja kontekst na razini obavijesnosti, poput onog u tekstu *Hrvatska lirika pred stranim svijetom*: "Špicer 30 godina radi na književnom polju, a čitavo ovo vrijeme uz izvrsni svoj beletristički rad baš je posvetio: popularizovanju i prevagjanju hrvatske knjige najviše na njemački jezik, nešto na mađarski, a u najnovije vrijeme i na esperanto."³⁰ Uz književno-kritičke tekstove, Magjer piše i pregledne tekstove kojima informira i educira svoju čitateljsku publiku o aktualnim događajima i književnim dostignućima. Primjerice, u tekstu *Hrvatski izdavački bibliografski zavod*, Magjer naglašava najnovije publikacije i prijevode stranih književnih djela u izdanjima tog zavoda. U tom se tekstu po prvi put spominju i klasici svjetske književnosti, što dodatno potvrđuje Magjerovu usmjerenost na razvoj hrvatske književnosti i stvaranje čitateljske publike na narodnom jeziku: "U zbirci *Svjetski klasici* objelodanjuju se najizabranija djela svjetske književnosti, koja su postala najvećim blagom svega čovječanstva i potrebom svakog obrazovanog čovjeka. Dosada su zastupani J. W. Goethe, Cervantes, Jean Racine, Honoré de Balzac, Aleksander

²⁸ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Povodom izdanja "Matice hrvatske" za god. 1911. (*Narodna obrana*, 3. siječnja 1912.)

²⁹ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, "Hrvatski pokret" i kulturna nastojanja (*Hrvatska*, 30. svibnja 1912.)

³⁰ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Hrvatska lirika pred stranim svijetom (*Narodna obrana*, 9. svibnja 1911.)

Sergejević Puškin i William Shakespeare."³¹ Nasuprot tomu, prijevodi inozemnih tekstova tadašnjih aktualnih književnih strujanja svakako bi pridonijeli razvoju književnosti u Osijeku i Slavoniji.

U publicističkim tekstovima koji obrađuju književnost za djecu i mlade, jasno se isprepliću dvije Magjerove profesijske uloge: Magjer kao nastavnik i Magjer kao književnik. Ovi tekstovi odražavaju njegovu prosvjetiteljsku strast te pokazuju određenu razinu poznavanja dječje psihologije.³² Donose pregled aktualnih osobitosti i izdavačke djelatnosti u hrvatskoj i svjetskoj književnosti za djecu i mlade, u određenim vremenskim razdobljima, a istovremeno predstavljaju kritičke osvrtne s ciljem poboljšanja kvalitete i kvantitete tih djela. Neki od ovih tekstova prelaze u samopromociju Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku, ali i samog Magjera. Tako, primjerice, u tekstu *Iz najnovije hrvatske omladinske književnosti*, u kojem prikazuje razvoj književnosti za djecu i mlade u Hrvatskoj 1912. godine, Magjer identificira uzroke oskudne produkcije tih djela: "God. 1912. vrlo je oskudna po proizvodnju na polju hrvatske omladinske književnosti i suvišno je potanje osvrtni se na ono par preradjenih (kompilatorskih) izdanja: prijevoda, koji su pod konac pomenute godine izašli. Opetovano naglašujem, da je glavna tomu krivnja na samim omladinskim piscima, njihova razcjepkanost u poslu i što svaki čas mienjaju nakladnika."³³ U istom tekstu, Magjer kao književnik ustupa prostor Magjeru kao nastavniku. On ističe kako su pisci za djecu i mladež često učitelji koji provode mnogo vremena s djecom te su svoj radni vijek posvetili njihovom odgoju i obrazovanju. Ovi pisci, prema Magjeru, razumiju dječju dušu i uvjete u kojima djeca žive te su sposobni napisati djela koja su ne samo zanimljiva, već i korisna djeci. S druge strane, Magjer kritizira suvremene tendencije u svjetskoj književnosti za djecu i mlade: "Dok ovi vrijedni pisci pišu po nastrojenju svoga srca, moderni umjetnici u omladinskoj knjizi traže neki artizam, koji bi se trebao odražavati u vanjskoj formi bez tendencije, bez morala, bez jezgrovite sadržine. Glavno je u tom modernom artizmu – estetski i blještavi sjaj, a sporedna je topla, nježna i toliko mladeži nužna etička vrlina."³⁴ U tekstu *Štivo za mladež*, Magjer se bavi ključnim pitanjima o književnosti za djecu i mlade. Prema njemu, književnik

---

³¹ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Hrvatski izdavački bibliografski zavod (*Hrvatski narod*, 6. studenog 1944.)

³² H. SABLJIĆ TOMIĆ – G. REM, 2003, 211.

³³ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, *Iz najnovije hrvatske omladinske književnosti* (*Hrvatska*, 25. kolovoza 1913.)

³⁴ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, *Iz najnovije hrvatske omladinske književnosti* (*Hrvatska*, 28. kolovoza 1913.)

za mlade mora biti ispravno odgojen, poznavati dječju psihologiju i sposobnost uživanja u dječji svijet. Književno djelo za djecu i mlade, prema Magjeru, treba podržavati odgoj i obrazovanje, biti zabavno, a istovremeno posredovati moralne i intelektualne vrijednosti, kako unutar škole, tako i izvan nje. Jedna od Magjerovih glavnih preokupacija je problem odgajanja čitateljske publike, što jasno izražava u istom tekstu: "A i to, da mi Hrvati stanemo jedanput već ozbiljno računati u književnosti s onim, što imamo i da što više posvetimo pažnju štivu za mladež, pa da u interesu hrvatske knjige odgojimo – kad već nemamo – valjanu čitalačku publiku."³⁵

Zaključno, osnovni ciljevi Magjerovih publicističkih tekstova o književnosti za djecu i mlade su obogatiti produkciju takvih djela kroz didaktičko-zabavni pristup, suprotstavljajući se prevelikom oslanjanju na artizam te stvoriti čitateljsku publiku od najranije dobi.

Osim kritičkih i preglednih usko vezanih za književnost, Magjer u svojim publikacijama razmatra i pitanja iz drugih umjetničkih sfera, poput glazbe i slikarstva. Također se bavi prosvjetno-didaktičkim, društveno-političkim, ali i regionalnim temama, osobito onima povezanim s gradom Osijekom.

U publicističkom tekstu *Umjetnost u godini 1908.* donosi pregled umjetničkih događaja i djela iz te godine, s posebnim naglaskom na slikarstvo, kiparstvo i arhitekturu. Tekst *Zabavna večer* može se smatrati glazbenom kritikom, napisanom izrazito pozitivističkim pristupom. On pruža opće informacije o izvođačima i djelima izvedenima na koncertu u Valpovu, uz laskave pohvale svim izvođačima koji doprinose stvaranju i buđenju nacionalne svijesti: "Tamburaški zbor koji se sastojao od valpovačkih cviet – gospodjica i djaka, pod ravnanjem gosp. Crljenaka, otvori ovu čistu hrvatsku zabavu himnom, na što se podiže valpovačko vlastelinstvo i gradjanstvo sa sjedala i uz silni pljesak započe isti tamb. Zbor Hennenbergov *Na juriš*, dok pleskanju ne bi kraja."³⁶ S druge strane, tekst *Portret biskupa dr. Anđelka Voršaka* odnosi se na istoimeno djelo slikara Vladimira Becića, izloženo u trgovini pokućstva Rudolfa Kaisera. Tekst je napisan u obliku likovne kritike, u kojoj Magjer, nastupajući pozitivistički, hvali Becićev slikarski talent i samo djelo: "Nama se čini da je živ pred nama biskup Voršak, da ga gledamo onim istim umjetničkim okom kao i umjetnik-slikar sam ali i osjećamo i svu toplinu one umjetnosti, koja nadahnjiva i osvježava vazda mladošću čiste poezije. U istoj mjeri vrijedi to i za portret. Portret nas potpuno uvjerava, a što radošću ističemo, da je u Becića ženijalni slikarski talenat, koji ne

³⁵ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Štivo za mladež (*Narodne novine*, 12. siječnja 1908.)

³⁶ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Zabavna večer (*Narodna obrana*, 6. rujna 1902.)

samo da obećaje, već i daje."³⁷ Iako Magjer u ovoj likovnoj kritici argumentira svoj subjektivni vrijednosni sud, također pruža kontekst djelu, čineći kritiku uspjelom u okvirima osječke sredine toga vremena. Prikazujući likovni kontekst nastanka djela, Magjer nastupa eruditski pritom navodeći: "Oni, koji su imali prilike pratiti slikarski razvoj, koji počinje u Italiji Tizianom, u Španiji Grecom, poslije njega Velasquezom i Goyom. Potonja dvojica dobro su razumjeli genajalnoga Teotocopula i do savršenije forme iznijeli; oni, koji su boravili u Francuskoj i bavili se razvitkom francuskoga slikarstva u 19. vijeku, naročito onim počam od sedamdesetih godina, kada je Manet svojom smjelom pojavom i svim svojim suboriocima jedan put za uvijek uništio vrijednost shvaćanja starih akademija Contura, Bonata, a Zezanne u posljednjim decenijama i od istoga genija Maneta pokročio za dvadesetak godina naprijed – potpunoma će upoznati i shvatiti i umjetničku vrijednost Voršakova portreta."³⁸

Magjerova usmjerenost prema prosvjetno-didaktičkim temama u njegovom publicističkom opusu ne iznenađuje, s obzirom na to da je pedagoška djelatnost, kao što je ranije navedeno, jedna od njegovih cjeloživotnih profesija. U tekstu *Uzgoj rodoljuba*, Magjer nastoji poučiti čitatelje kako roditelji i kućni odgoj igraju ključnu ulogu u formiranju cjelovite ličnosti, dok škola tu ulogu može samo nadograditi. Također, postavlja pitanje kako učitelji trebaju djelovati da bi djeci i mladima usadili ljubav prema domovini. U tekstu zauzima pedagoški pristup, želeći poučiti čitatelje kako odgajati djecu da budu hrvatski domoljubi: "Vidi se, da mnogi roditelji, koji iako su podrijetlom Hrvati, ili to ne znaju ili i ako znadu, ne kazuju djeci: Sinko ili kćeri, ti si Hrvat ili Hrvatica, a jezik kojim govorimo: hrvatski; zapamti to, pa kad te tko pita, da znadeš kazati onda, što si."³⁹ U tekstu *Izvjestaj odbora za štampu i propagandu saveza nastavnika(ca) građanskih škola Kraljevine Jugoslavije u Beogradu*, Magjer prikazuje nastavnike kao vodeće javne djelatnike koji, uz svoju pedagošku ulogu, također aktivno sudjeluju u narodnom prosvjećivanju i promicanju jugoslavenske kulturne ideje.

Magjer dosljedno nastupa kada progovara o društveno-političkim pitanjima, a iz tih tekstova jasno se iščitavaju njegovi stavovi – panslavizam, jugoslavenstvo, domoljublje, nacionalizam i regionalizam. Ti su nazori, kao što je ranije spomenuto, usko povezani sa stavovima Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku, čiji je Magjer dugogodišnji predsjednik. Zastupajući tada široko rasprostranjene ideje o jugoslavenstvu, u tekstu *Hrvatsko-slovenačka i*

---

³⁷ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Portret biskupa dra Angjelka Voršaka (*Narodna obrana*, 10. srpnja 1911.)

³⁸ Ibid.

srpska himna Magjer govori o tim himnama kako bi dočarao povezanost svih južnih Slavena: "Sad bilo, što mu drago, jedno je nepobitna činjenica, da je skladatelj srpske himne, Davorin Jenko, po osjećajima bio Slovenac, a skladatelj hrvatske himne, Josip Runjanin – i ako graničarski časnik a ono već radi svojega pravoslavlja – osjećao se Srbinom, pa se u najvećoj narodnoj svetinji, himnama, odrazuje čisto i nepatvoreno narodno jedinstvo svih južnih Slavena, kojemu treba da rečene pjesme zavazda u buduće i služe."⁴⁰ Iako zastupa tadašnje aktualne društveno-političke stavove, Magjer je, kako navodi Bjedov⁴¹, tijekom svog života ostao državni činovnik lojalan vladajućim vlastima, prilagođavajući se različitim režimima. To je činio djelomično zbog financiranja aktivnosti osječkog književnog kluba, ali i zbog vlastitih ambicija.

Regionalni karakter Magjerova djelovanja i njegov odnos s gradom Osijekom važan su dio njegove publicističke aktivnosti. U takvim tekstovima Magjer se bavi raznim društveno-političkim, kulturno-umjetničkim, ali i prostorno-strukturalnim pitanjima, nastojeći afirmirati Osijek kao urbano kulturno središte istočne Hrvatske. U tekstu *Osiek i hrvatstvo*, problematizira razvitak hrvatstva u Osijeku, gradu koji je sve do početka 20. stoljeća bio pod značajnim njemačkim i mađarskim utjecajem. Kao glavne prepreke za razvoj hrvatskog jezika i identiteta u Osijeku, Magjer vidi nekoliko faktora: položaj grada i njegovu rascjepkanost na četiri dijela, činjenicu da su trgovačko-industrijske djelatnosti u rukama stranog kapitala, velik broj stranih trgovačkih putnika te nedostatak adekvatnog prostora ili dvorane za okupljanje hrvatskog pučanstva. Tekst se, također, bavi pitanjem dvojezičnih ploča u gradu i promjenom naziva ulica. Magjer iznosi stav "da se promjene nadpisi ulica i zabrani dvojezične nadpise."⁴² U tekstu *Gradski izbori u Osieku i činovništvo*, Magjer se osvrće na tada aktualnu temu niske izlaznosti na gradske izbore, dok u tekstu *Hrvatska Sokolska slava u Osieku* donosi izvještaj sa sportskog natjecanja. Krajem 19. i početkom 20. stoljeća sportska natjecanja doživljavaju ubrzan razvoj i postaju inspiracija brojnim umjetnicima diljem svijeta, čime Magjerova publicistika dobiva dodatnu relevantnost. Nasuprot tome, tekstovi *Uređenje Gajevog trga i Gajev trg i njegovo uređenje* odnose se na Magjerov apel za uređenje Gajevog

³⁹ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Uzgoj rodoljuba (*Narodna obrana*, 27. svibnja 1908.)

⁴⁰ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Hrvatsko-slovenačka i srpska himna (*Dom i svijet*, br. 5, 1920, 1–4)

⁴¹ S. BJEDOV, 2016, 120.

⁴² HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, *Osiek i hrvatstvo* (*Hrvatska*, 25. srpnja 1913.)

trga, ukidanje sajmovi i vašara te izgradnju narodnog kazališta na tom trgu, a po uzoru na Pečuh i Zagreb.

Polemička oštrica

Izrazita subjektivnost i samodopadnost, nedosljednost i neargumentiranost, kao i suprotstavljanje drugim mišljenjima, nužno vode Magjera u polemike u području književnosti. Takvi su publicistički tekstovi znatno britkiji, a razlog tome je polemički diskurs koji im dopušta korištenje s ciljem pobjede u sporu. Polemički tekstovi služe mu kako bi opravdao vlastite teze ili pogreške, prikazujući polemičkog antagonista kao nestručnu osobu nedostojnu poštovanja ili pravoga razgovora. Ističući valjanost vlastite pozicije i osporavajući protivničku, koristi prožimanje elemenata humora, ironije i sarkastične persiflaže⁴³, kao i elemente groteske te pojačane metaforike. Magjer piše polemičke tekstove (4) usmjerene prema glasilu *Hrvatski pokret* i novinama *Die Drau* te prema vinkovačkom književniku Jozi Ivakiću.

U tekstu *Književnik pred sudom*, objavljenom u osječkim novinama *Narodnoj obrani*, Magjer progovara o sudskom procesu koji je pokrenuo protiv Jelice Belović-Bernadzikowske zbog, kako sam navodi, lažnih izvještaja koje donosi u listovima *Hrvatski pokret* i *Die Drau*. U tekstu nastoji osporiti vjerodostojnost tih časopisa, opravdavajući vlastite teze: "*Hrvatski pokret* ima inače puna usta, kad treba koju riječ reći protiv *Die Drau*, a kad mu što prudi i ide voda na njegov mlin – onda se žuri i prvi preštampava iz nje čitave stupce. A ipak bi trebao da znade, da taj list redovito i savršenom ustrajnošću prešućuje svaki hrvatski pokret i svako kulturno nastojanje; šta više: ne ustručava se dirati ni u najsvetije hrvatske osjećaje."⁴⁴

U tekstu *Kompetentnom 'kritičaru'* svoj polemički diskurs Magjer usmjerava prema *Hrvatskom pokretu*, čiji publicistički rad karakterizira kao nedosljedan vlastitim načelima: "Kamo sreće, kad bi se i mrva toga načela provela n. pr. kod samoga *Hrv. Pokreta*, koji, kao i *Savremenik*, često ima puna usta za napredak književnosti, kulture itd., a istodobno ili prešućuje ili napada (pa još po Josi Ivak-iću!) kulturne institucije i njihove radnike naprosto zato što s njime ne trube u isti rog."⁴⁵

⁴³ K. BAGIĆ, 1999, 31.

⁴⁴ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, "Književnik" pred sudom (*Narodna obrana*, 2. svibnja 1914.)

⁴⁵ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Kompetentnom "kritičaru" (*Hrvatska*, 8. kolovoza 1913.)

U tekstu 'Savremenikova' neknjiževnost, Magjerova polemička oštrica usmjerena je na književnika Jozu Ivakića, čiji književni rad ocjenjuje kao nedostojan poštovanja, pokušavajući ga diskreditirati koristeći elemente humora, pojačane metaforike i groteske: "U njemu Joso Ivakić piše članak – kao da je naručen za neke didake, snaše, babe, opančare, šokačke zgubidanoviće, duge jezike i plitke mozgove dosadnih stanovnika Ivakićevih junaka iz Sela i varoši – pod naslovom *Literati iliti književnici*."⁴⁶ Također, Magjer u navedenom tekstu pokušava obraniti poziciju "svog" osječkog književnog kluba, koji je predmet Ivakićeva napada: "Što vi mislite, kako se to i smije jednoga Iva – kića! Ele, taj delija dao se na pisanje kritičkih članaka o drugima. Estetičar, brate, što ga radiš. Kako to da vi nekada pisaste i moliste slavni Klub, a sada ga nazivate Klubom o navodnim znakovima ili iliti književnika sa dva najagilnija člana?"⁴⁷ Oспорavajući književni rad Joze Ivakića, Magjer se pita: "Zar se nadalje takovim pisanjem uzgaja čitatelja, našu publiku koju valja još vazda animirati za hrvatsko štivo?"⁴⁸

Snaga slika, težina riječi: portreti o poznatim osobama

U nastavku se provodi tematska analiza Magjerovih portreta znamenitih osoba koje su značajno doprinijele različitim društvenim sferama, prvenstveno vezanim uz grad Osijek, ali i Hrvatsku. U tim portretima moguće je prepoznati raznolike kulturološke i recepcijske pojave kojima Magjer oslikava duh vremena i društveni kontekst u kojem živi. Ovi tekstovi odražavaju Magjerovu subjektivnost i literarnu kreativnost. Analiza će obuhvatiti jedanaest portreta iz Magjerovog osobnog fonda, pohranjenog u Državnom arhivu u Osijeku. Iako navedeni tekstovi imaju obilježja i drugih, ponajprije novinskih rodova (feljton, esej, vijest, reportaža, nekrolog, panegirik)⁴⁹, zbog lakšeg usustavljanja svi će biti nazivani portretima. Tematska analiza Magjerovih portreta pokazuje da književnost i slikarstvo dominiraju sadržajem tih tekstova. U njima Magjer često izražava svoju literarnu kreativnost, što pridonosi subjektivnosti i jedinstvenosti tih portreta, dok im okvir čini objektivni pregled faktografskih činjenica o životu te stručnom i stvaralačkom doprinosu određene osobe. S druge strane, kritički element u njegovom diskursu sveden je na minimum. Uz to, kroz pregled

⁴⁶ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, "Savremenikova" neknjiževnost (*Hrvatska*, 4. kolovoza 1913.)

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ J. SILIĆ, 2006, 78–81.

tadašnjih aktualnosti u znanosti i umjetnosti te političke i društvene povijesti, stječe se dojam Magjerova enciklopedijskog pristupa.

Tekstovi *Dvadeset i pet godišnjica službovanja učitelja Ferde Raušenbergera*, *Jedna dvadeset i petogodišnjica književnikovanja Mate Ivaniševića* te *Josipa pl. Glembay (učiteljica i književnica)* posvećeni su obilježavanju jubileja navedenih književnika i pedagoških djelatnika. U tim člancima, uz biografske podatke, Magjer iznosi faktografske informacije o njihovom službenom radu, stručnom doprinosu, kao i publicističkoj i literarnoj djelatnosti. Kroz navedene članke Magjer dočarava kulturno-umjetničke i društveno-političke prilike u Hrvatskoj u prvoj polovini 20. stoljeća. U tekstu *Jedna dvadeset i petogodišnjica književnikovanja*, kritički se osvrće na sklonost Hrvata da podcjenjuju vlastitu kulturu, dok veličaju stranu: "Sve svoje, hrvatsko, omalovažujemo i gledamo kroz sitnozor i onda, kada je predmet veći od same ove sprave, a hvalimo tuđina i sve njegovo na našu štetu i propast."⁵⁰ Magjer, također, pesimistično govori o kulturnim prilikama u Osijeku i teškoćama s kojima se suočavaju kulturni radnici: "Tko prati razvitak kulturnog djelovanja u Osijeku, pa ako je još u tom i sam aktivno sudjelovao, znade vrlo dobro kako tu valja s mnogo ne samo marljivosti i ustrajnosti, već i samoprijedora zagrabit, pa želi li uspjeha, ne smije se obazirati ni na Petra ni na Pavla; najpače ne na ljude koji sami znadu doduše vrlo lijepo govoriti i razlagati, a da ne pokušaju to svoje mišljenje realizirati i djelom potkrijepiti teoretsko svoje razlaganje."⁵¹ U tekstu o pjesniku Vladimiru Nazoru, osim biografskih podataka i doprinosa hrvatskoj književnosti, Magjer domoljubnim diskursom prikazuje vlastitu percepciju Nazora: "(...) pjesnik naše prošlosti, pjesnik naše snage te pjesnik – prorok ljepše budućnosti, pravi pjesnik hrvatski."⁵²

Neizostavan dio Magjerovih tekstova je promocija osječkog književnog kluba, za koji smatra da najviše doprinosi razvoju kulture i umjetnosti, kao i promicanju hrvatstva, prvenstveno u Osijeku, ali i u cijeloj Hrvatskoj. Kritički se odnosi prema zagrebačkoj kulturno-umjetničkoj strukturi, koju prikazuje u negativnom svjetlu, dok književnost i umjetnost u Osijeku i Slavoniji, unatoč nedostatku profesionalnih kadrova i tehničkih uvjeta, opstaju i napreduju zahvaljujući talentu i marljivosti pojedinaca, kao i financijskoj pomoći dobrotvora.

---

⁵⁰ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, *Jedna dvadeset i petogodišnjica književnikovanja (Hrvatska, 24. lipnja 1919.)*

⁵¹ Ibid.

⁵² HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, *O Vladimiru Nazoru (Narodna obrana, 25. listopada 1913.)*

Sl. 1. Saša Šantel i Rudolf Franjin Magjer, 1926. godina⁵³

Portreti kojima je osnovna tematika slikarstvo tiču se ponajprije slikara okupljenih oko Kluba hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku. U takvim tekstovima, ne libeći se koristiti različita stilska sredstva i literarne tehnike, na površinu će isplivati i Magjerova kreativna strana. Prema Bjedovu, likovna je sekcija osječkog književnog kluba "prerasla regionalnu razinu njegova djelovanja"⁵⁴ budući da su mnogi slikari školovani u inozemstvu te su bili dobro upoznati s aktualnim europskim umjetničkim strujama. Njihovo je djelovanje značajno unaprijedilo kvalitetu likovne umjetnosti u Slavoniji, a redovne izložbe, o kojima Magjer često piše u svojim publicističkim tekstovima, dodatno su doprinijele tom razvoju. U jednom od svojih opisa, Magjer evocira atmosferu slikarske radionice Dragana Melkusa: "Koraknem naprijed, a ono kao da sam koraknuo na slavonsku ravan, onu dugu i nepreglednu slavonsku ravnicu, gdje se pruža izrovana staroputina u nedoglednu dalj. Gledam bolje: iza zelene ravnine bljeska se voda, ona naša slavonska voda, po kojoj se siguraju traci zlaćanoga sunca tamo pred suton. Kao da je, umorna od danje svjetlosti,

⁵³ *Wikipedija*, URL: https://hr.m.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Sa%C5%A1a_%C5%A0antel_and_Rudolf_Franjin_Magjer.jpg (2024-10-20)

⁵⁴ S. BJEDOV, 2016, 285.

klonula, pa se sprema na počinak."⁵⁵ Ovaj poetski prikaz oslikava ne samo prirodu nego i emocije povezane s krajolikom Slavonije, što je karakteristično za Magjerov stil. Sličnu literarnu tehniku koristi i u opisu slike Slavka Tomerlina *Poslije prodike*: "Sa nje čujemo prigušenu vrevu naših narozanih snaša i cura, čujemo šuštanje sukanja i skuta, pomicanje i lako šaputanje, jednom riječju, slika govori poput onoga života u seoskoj crkvi pred oltarom, koji obično traje samo za vrijeme, dok svećenik ode u sakristiju i zvonce navijesti početak mise."⁵⁶

Tekst *Povodom sveučilišnog predavanja dra. Bazale u Osijeku* predstavlja svojevrsnu reportažu koja analizira predavanje o psihološkim utjecajima na valjanost iskaza. Magjer detaljno iznosi sadržaj predavanja, opisujući i ambijent događaja, s posebnim naglaskom na faktografske podatke, poput trajanja predavanja i brojnosti prisutne publike. Ovaj tekst jasno prikazuje Magjerovu sposobnost da događaj prenese kroz objektivan i informativan stil. Nasuprot tome, tekst *Smrt dra. D. Neumana* predstavlja Magjerov nekrolog povodom smrti Dragutina Neumana, u kojemu autor izražava zahvalnost za Neumanov gospodarski i politički doprinos hrvatskom narodu, kao i za njegovo zalaganje u promicanju i potpori kulturno-umjetničkih aktivnosti u Osijeku: "zadnji pozdrav promicatelju i dobrotvoru hrvatske književnosti, umjetnosti i svakoga hrvatskoga kulturnoga nastojanja."⁵⁷ Ovaj tekst, iako primarno zamišljen kao nekrolog, sadrži elemente panegirika zbog emotivnih i ponekad pretjeranih hvalospjeva pokojniku: "Nikad nenadoknadivi hrvatski sine, koji si najmlagijima najbolji putokaz što i kako valja raditi, sagradio si temelj ljepše budućnosti hrvatske nam domaje (...)"⁵⁸ Magjer tako u oba slučaja prilagođava svoj stil prema prirodi događaja ili osobe o kojoj piše – reportaže zadržavaju faktografsku točnost, dok nekrolozi poprimaju snažno emotivni ton, često na granici panegiričkih hvalospjeva.

U biografskim dijelovima Magjer nudi zanimljive opise fizičkog izgleda svojih subjekata, što doprinosi dočaravanju njihovih osobnosti. Na primjer, opisuje popa Mate Ivaniševića kao: "Na oko čovjek mladolik, ne bi rekao, da mu

---

⁵⁵ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, U atelieru Dragana Melkusa (*Hrvatska*, 12. ožujka 1912.)

⁵⁶ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Povodom kolektivne izložbe slika Slavka Tomerlina (*Hrvatska obrana*, 12. prosinca 1919.)

⁵⁷ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Smrt dra D. Neumana (*Narodna obrana*, 15. travnja 1914.)

⁵⁸ Ibid.

je više od 28 godina uza sve što je plećat i onako prava Hrvatina. Samo lice činilo mi se preozbiljno, a da ne kažem mrko."⁵⁹ Ovaj opis ne samo da prenosi fizičke karakteristike, već i implicira Magjerovu percepciju Ivaniševićeve osobnosti. Osim toga, neki od Magjerovih tekstova sadrže elemente humora i ironije, poput rečenice: "(...) kad se pjeva Lijepa naša kraj punih čaša i još punijom glavom."⁶⁰ Ovakvi trenuci unose lakoću i dodatnu dubinu u portrete, pokazujući autorovu sposobnost da se igra s tonom i atmosferom.

Zaključno, Magjerovi portreti znamenitih ličnosti otkrivaju književnika i publicista koji unutar ove žanrovske strukture uspijeva dočarati prostorno-vremenske obrise društva u kojem živi. Njegov način pisanja, kombinirajući biografske, humoristične i ironične elemente, ne samo da oslikava likove, već i pruža širu sliku kulturnih i društvenih prilika toga vremena.

Zaključno: izgrađena biografija

Promatrajući Magjerov publicistički opus, može se zaključiti kako je književna tematika najvažniji dio njegove publicističke djelatnosti, bilo da se radi o književno-kritičkim tekstovima, pregledima književnosti ili tekstovima o književnosti za djecu i mlade. Pri prosudbi određenog autora ili njegovog književnog stvaralaštva, Magjer pristupa književnoj kritici u širem smislu neargumentirano i subjektivno, premda mu je uvjerljivost faktografije prilično važna. Uspostavljajući kontekst književno-kritičkom tekstu, rijetko prikazuje književno-stilske prilike koje ga uvjetuju.

Pregledni tekstovi o književnosti služe mu za informiranje i poučavanje čitateljske publike, dok u tekstovima o književnosti za djecu i mlade ističe svoju prosvjetiteljsku notu, pokazujući pritom i određenu razinu poznavanja dječje psihologije. Osim kritičkih, preglednih i polemičkih tekstova usko vezanih za književnost, Magjer se u svojim publikacijama bavi i pitanjima iz drugih umjetničkih sfera poput glazbe i slikarstva te prosvjetno-didaktičkim, društveno-političkim i regionalnim temama, prvenstveno vezanim uz grad Osijek. S druge strane, publicistički tekstovi o znamenitim osobama, posebno iz područja književnosti i slikarstva, koje Magjer selektivno naziva portretima, odražavaju njegovu subjektivnost i literarnu kreativnost. Zbog svoje samodopadnosti i neargumentiranosti, često ulazi u sferu polemike kako bi

---

⁵⁹ HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo, Jedna dvadeset i petogodišnjica književnikovanja (*Hrvatska*, 24. lipnja 1919.)

⁶⁰ Ibid.

diskreditirao svoje protivnike ili opravdao vlastite stavove. Nedostatak stručnog znanja za korištenje književne terminologije Magjer nadomješta bivanjem na granici politike, zadržavajući se na površini književne poetike i zanemarujući estetsku dimenziju književne publicistike. Zbog tih ograničenja, Magjer nije intelektualno napredovao u razumijevanju književnosti i umjetnosti te nije prepoznavao suvremena umjetnička strujanja u Hrvatskoj. Jedan od mogućih razloga za to može se pronaći u njegovom kulturnom djelovanju na periferiji, odvojenom od kulturnih centara poput Zagreba ili Beča.

Magjerovi tekstovi razotkrivaju publicista koji, ne odstupajući od svojih umjetničkih i kritičkih nazora, teži obraniti svoje stavove pod svaku cijenu. Prikazujući kulturno-umjetničku i društveno-političku stvarnost, Magjer nastoji promicati hrvatsku literaturu i književni jezik te oblikovati čitateljsku publiku i razviti kritičko mišljenje u Osijeku i Slavoniji. Njegovi publicistički zapisi otkrivaju neuništivu energiju hrvatskog duha i sklonost narodnom izrazu, čime naglašava svoju pripadnost slavonskoj kulturnoj baštini.⁶¹ S druge strane, slijedeći tada raširene ideje panslavizma i jugoslavenstva kao otpor mađarskoj i njemačkoj hegemoniji, Magjer je uspio donekle probuditi nacionalnu svijest u Osijeku i Slavoniji.

Unatoč povremenoj samopromidžbi u različitim publikacijama, njegov je doprinos širenju književnosti, slikarstva, glazbe, hrvatskog jezika i kulture u Osijeku i Slavoniji bio značajan. Kad se govori o slavonskoj, a posebice osječkoj književnoj sredini toga doba, stječe se dojam da je Magjer svojim sveobuhvatnim publicističkim angažmanom afirmirao Osijek kao zasebno kulturno središte, okupljeno oko Kluba hrvatskih književnika i umjetnika, koje se razvijalo neovisno o Zagrebu.

U svom publicističkom opusu, Magjer se ne koristi stručnim metajezikom, što njegove tekstove čini pristupačnima široj čitateljskoj publici. Međutim, to istovremeno ukazuje na njegovu ograničenu sposobnost da unutar hrvatske književne scene s početka 20. stoljeća progovori autoritativno i stručno. Unatoč tome, pri vrednovanju Magjerovih tekstova ne treba se fokusirati isključivo na stručne aspekte, već ih valja sagledati iz šireg, društveno-povijesnog i kulturološkog konteksta. Žanrovska podjela njegove publicistike, s obzirom na upotrebu jezičnih sredstava, mogla bi poslužiti kao ishodište budućih istraživanja unutar korpusa publicističke djelatnosti ovoga osječkog autora.

---

⁶¹ H. MESIĆ, 2022, 161.

Literatura

I. Izvori

HR-DAOS-485, Magjer Rudolf Franjo (osobni arhivski fond)

II. Knjige i članci

- Krešimir BAGIĆ, *Umijeće osporavanja: polemički stilovi A. G. Matoša i M. Krleže*, Naklada MD, Zagreb, 1999.
- Georges BANU, *Pogled s pola brda, Kritika u pozorištu – kritika izvan pozorišta*, Sterijino pozorje, Novi Sad, 1986, 19–28.
- Siniša BJEDOV, *Grad, klub i mi: Klub hrvatskih književnika i umjetnika u Osijeku: 1909. – 1941.*, Oksimoron, Osijek, 2016.
- Vinko BREŠIĆ, *Osječka književna periodika, Književni Osijek: književnost u Osijeku i o Osijeku od početaka do danas: studije i eseji*, Pedagoški fakultet, Gradsko poglavarstvo grada Osijeka, Osijek, 1996, 55–66.
- Rudolfo Franjin MAGJER, *Škice i zapisci*, Privlačica, Vinkovci, 1994.
- Hrvoje MESIĆ, *Baštinska kultura u pamćenju grada*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2019.
- Hrvoje MESIĆ, *Baština, emocija, identitet*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2022.
- Svetozar PETROVIĆ, *Priroda kritike*, Liber, Zagreb, 1972.
- Goran REM, *Hrvatska književnost u Slavoniji na prijelazu 19. u 20. stoljeće, Dani Hvarškoga kazališta: Grada i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu*, Hvar, 28, 1, 2002, 215–236.
- Helena SABLJIĆ TOMIĆ – Goran REM, *Slavonski tekst hrvatske književnosti*, Matica hrvatska, Zagreb, 2003.
- Josip SILIĆ, *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika*, Disput, Zagreb, 2006.

III. Internetski izvori

Mato BOŽIČEVIĆ, *Rudolfo Franjin Magjer (1979.)*, URL: [https://magjer.gskos.hr/\(2024-05-26\)](https://magjer.gskos.hr/(2024-05-26))

"FOR THE HONOUR AND BENEFIT OF OUR DEAR KIND AND HOME":
THE PUBLICISTIC OPUS OF RUDOLFO FRANJIN MAGJER

Summary

Based on the materials of the State Archives in Osijek, the paper analyses the publicistic opus of Osijek writer and pedagogue Rudolf Franjin Magjer (1884-1954).

His primary interest in literature was formed in his home environment, and after finishing teacher's school, he worked as a teacher in Šljivoševci and Valpovo, a teacher in the Osijek royal gymnasium and a school supervisor in the Civic School in Osijek. At the same time, he was intensively engaged in literary work, publishing collections of poetry and short prose of local character, which eventually made him one of the key figures of the Osijek literary scene in the first half of the 20th century. The collections of works intended for children and young people reveal Magjer's pedagogical potential, which is enriched by literary and aesthetic experience. He was also one of the founders and presidents of the Club of Croatian Writers and Artists in Osijek.

By analysing and evaluating his publicistic opus, which includes critical and review texts, polemics and portraits of famous people, the recognisable patterns of the author's discourse can be observed. There are differences in the quantity, type, and professional level of the content, the level of argumentation, the persuasiveness of the facts, and the balance between subjectivity and objectivity.

The main goal of this paper is to classify Magjer's publicistic opus by theme and genre by investigating his expertise and consistency in promoting his socio-political and artistic views. The purpose of the paper is to determine Magjer's contribution to the promotion of the Croatian language and literature and to the formation of the reading public in Osijek and Slavonia.

The research results reveal that Magjer did not use expert metalanguage, which makes his texts accessible to a wider readership. However, this also indicates his limited ability to speak authoritatively and expertly within the Croatian literary scene from the beginning of the 20th century.

Keywords: Rudolfo Franjin Magjer, literature, publicist work, criticism, reception